

MEDALIE-CASETĂ DEDICATĂ PĂCII DE LA HUBERTSBURG (Considerații preliminare)

Războiul de Șapte Ani, 1755-1763, a fost un conflict pentru supremație în cadrul Sfântului Imperiu Roman de națiune Germană, în condițiile afirmării unui nou pol de putere, Prusia lui Frederich al II-lea. Început inițial ca o campanie de pedepsire a Prusiei pentru invadarea Sileziei, conflictul se va extinde prin intrarea altor state în război până la transformarea sa într-o veritabilă conflagrație continentală, conflagrație care opunea în două tabere ostile toate marile puteri europene ale vremii. Prusia profitase de momentele de slăbiciune prin care trecuse casa de Habsburg la momentul morții lui Carol al VI-lea (moarte care lăsase tronul Austriei fără moștenitor de sex masculin) asigurându-și noi resurse economice prin ocuparea Sileziei; tânăra împărăteasă, Maria Teresia era concentrată asupra pericolului real al unei invazii combinate din partea Franței și a Bavariei și nu credea că există motive de îngrijorare din partea Prusiei, stat care nu ridicase pretenții la tronul imperial. Invazia Sileziei (decembrie 1740) a constituit o cucerire ușoară pentru Friederich al II-lea dar păstrarea acesteia se dovedea dificil de realizat deoarece o replică a casei de Habsburg nu se putea lăsa așteptată; pentru Austria era esențial să-și demonstreze capacitatea de-a pedepsi statele care-i puneau la îndoială autoritatea în spațiul Imperiului. Conflictul a avut sorți de izbândă schimbători, au apărut noi protagoniști precum Franța, Anglia, Rusia, Suedia, Saxonia, Spania, Portugalia și s-a extins și pe plan colonial; au fost răsturnate alianțele tradiționale în momentul în care Franța, inamicul tradițional al Austriei, s-a aliat cu aceasta datorită abilei politici externe austriece, iar Anglia, credincioasă principiului echilibrului european, a sprijinit Prusia. Considerat drept unul dintre cele mai importante războaie din secolul al XVIII-lea, Războiul de Șapte Ani nu a determinat modificări importante ale granițelor europene însă a consacrat echilibrul de forțe în Europa prin tratatul de pace de la Hubertsburg din 15 februarie 1763. Cele două combatante principale au ieșit întărite din conflict și se puteau declara satisfăcute: Austria își păstra coroana imperială și preponderența în lumea germanică (chiar dacă pierduse provincia Silezia) iar Prusia atingea rangul de mare putere. De altfel, afară de Franța care a pierdut lupta pentru coloniile americane în fața Angliei, toți participanții la acest conflict se puteau declara mulțumiți.

Austria a comemorat acest război printr-o serie de medalii, una dintre acestea, aflată în colecția Cabinetului Numismatic al Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj-Napoca făcând obiectul studiului de față. Medalia, aparținând colecției Esterhazy (inv. N 57406), este realizată sub forma unei medalii-casetă (din metal comun) care se închide prin înșurubare, are dimensiunile $D=52,6\text{mm}$ $h=6,4\text{mm}$ și ascunde în interiorul său un număr de 20 de miniaturi de hârtie (cu dimensiunile $D=44\text{mm}$, cu excepția M_{17} , M_{19} care au $D=47\text{mm}$) legate între ele de o panglică subțire.

Av¹: I.THIEBAUD. FECIT.; semicircular: FRANC.[iscus] I. R.[omanorum] I.[mperator] MAR.[ia] THER.[esia] I.[mperatrix] FRID.[ericus] AUG.[ustus] III. R.[ex] P.[oloniae] E.[t] S.[axoniae] FRID.[ericus] IV. R.[ex] B.[orussiae] E.[lector] B.[randenburgensis] [*Francisc I, împărat roman, Maria Teresia, împărăteasa, Friederich August al III-lea, rege al Poloniei și Saxoniei, Friederich al IV-lea rege al Prusiei și elector de Brandenburg*]. În câmp: capete accolade dreapta Francisc I, Maria Teresia, Friederich August III și Friederich cel Mare într-o prezentare succintă a principalilor protagoniști ai Războiului de Șapte Ani. Portretele sunt atent lucrate, se observă grija pentru detalii precum și individualizarea personajelor cu ajutorul trăsăturilor faciale caracteristice: bărbia dublă foarte pronunțată la Friederich August al III-lea, ridurile de expresie pe obrajii lui Friederich al II-lea, chipul suav al Mariei Teresia; afară de împărăteasa încununată de o diademă, ceilalți suverani poartă cununi de laur. Se încearcă evitarea monotoniei acestui gen de portretizări de grup prin ritmarea fină a celor patru efigii cu ajutorul privirilor, îndreptate în sus (Francisc I și Friederich August al III-lea) sau ațintite înaintea (Maria Teresia și Friederich al II-lea). Detaliile anatomice precum forma ochilor, gura, obrajii, fruntea, părul sunt gravate cu multă finețe iar expresia senină este trăsătura comună a celor patru capete încoronate din imagine (planșa I, fig. 1a).

Rv.: I.T; semicircular SIT FIRMA PER AEVUM. [*Să dureze în veac*]. În câmp: Germania și Pax se țin de mână sub ochiul atotvăzător al lui Dumnezeu; spațiul este împărțit cu grijă matematică în două jumătăți egale de o coloană toscană pe care se înfășoară într-o spirală ascendentă ramuri de palmier care conduc spre un scut pe care scrie VBERTO/ BURGUM/ D.[ie] XV. FEBRU[arii]/ MDCC.LXIII. [*La Hubertsburg, în ziua de 15 februarie 1763*]. Germania, personificată de o tânără drapată, purtând coroană pe cap privește cu încredere și speranță spre Pax sprijinindu-se cu mâna dreaptă pe un scut pe care scrie GER/MAN/IA. Pax ține grațios în mâna stângă o ramură de măsline și privește îngăduitor spre Germania. Întreaga imagine dă senzația de echilibru, simetria perfectă între cele două figuri feminine nefiind afectată de diferențele de atitudine ale celor două: Germania pudică, acoperită extrem de cuviincios cu drapajul dublu și Pax în elan, cu piciorul drept dezgolit și drapajul mulat subliniind foarte generos formele anatomice ale zeiței. Totul este extrem de explicit, scutul are scris numele Germaniei pentru a fi siguri că personajul este recunoscut iar Pax își afișează atributul specific, ramura de măsline, din același motiv. Simplitatea, sobrietatea redării subliniază importanța momentului. Nu se recurge la artificii artistice, nimic nu este în plus, nimic nu este întâmplător iar ochiul lui Dumnezeu ne arată că totul a fost posibil prin voia celui de sus care aprobă această pace în timp ce grația divină se revărsă prin raze asupra celor două protagoniste (planșa I, fig. 1b).

În interiorul medaliei-casetă sunt așezate cele 20 de discuri de hârtie (planșa II) având aspectul unor miniaturi realizate în peniță dintre care 11 conțin reprezentări figurate cu aspectul unor aversuri sau reversuri de medalie iar celelalte 9 miniaturi au inscripționate texte explicative bilingve, în germană (cu caractere gotice) și franceză. Ordinea lecturării imaginilor este atent ordonată de textele numerotate de la 1 la 9, imaginile sunt color, redarea îngrijită, detaliile minuțioase.

M₁: Pe un fundal arhitectonic simetric, bine delimitat de două coloane compozite, sunt reprezentate două personaje fantastice, o Victorie și un Cupidon îndreptându-și atenția spre obeliscul aflat în centrul imaginii; personajele sunt dispuse în registre diferite formând astfel o diagonală subtilă care sugerează un crescendo evenimential până la punctul culminant al

¹ Pentru traducerea legendelor am apelat la teza d-nei dr. Livia Călian, *Heraldică medalistică central-europeană, sec.XVII-XIX*.

semnării tratatului de pace. Atenția privitorului este captată de silueta Victoriei, aflată în prim-plan și abil dirijată, prin intermediul mâinii stângi a acesteia spre Cupidon care depune o ghirlandă de flori pe cununa aurită care face o prezentare concisă a perioadei comemorate, 1755-1763. Într-un colț, în fundal, zac aruncate neglijent într-un coș arme, armuri și flamuri, iar alături se văd îțindu-se din pardoseală și două guri de tun, elemente care precizează natura belicoasă a evenimentului descris, însă culoarea ternă, gri a acestora este voit aleasă pentru a nu atrage atenția. Economia spațiului a dictat, ca de obicei în cazul medalisticii, o reprezentare extrem de parcimonioasă și de atent gândită: dacă Victoria ocupă întreg spațiul din dreapta, Cupidon, de dimensiuni mai reduse, este surprins în zbor lăsând astfel loc dedesubt coșului cu arme. Siluetele celor doi sunt dinamizate, carnația rozalie foarte generoasă, dispunerea abilă. Victoria prezintă un contrapost ușor, cu piciorul stâng flexat așezat pe treapta obeliscului ce pare special concepută în acest scop, cu o mână odihnindu-se pe piedestal și cu cealaltă ridicată pentru a scrie într-o cunună de laur aflată pe obelisc SEC[utur]/ ANNO/ 1755/ 1763 [*S-a întâmplat în anii 1755-1763*]. Îmbrăcămintea bicoloră, roșu și auriu, este redată minuțios, aripile par a sta în repaos, chipul întors spre obelisc nu ne lasă să-i deslușim fața expunând doar buclele blonde și cununa de laur de pe creștet. Desenul este îngrijit, cromatica bună, singura greșeală constă în proporțiile vădit exagerate ale mâinii stângi, prea lungă și prea groasă în comparație cu restul corpului. Cupidon apare în zbor, nud, având doar o eșarfă viu colorată, roșie care îi acoperă cu pudoare părțile intime; vâlvuri roșii flutură în urma sa pentru a materializa astfel senzația de zbor. Trompeta, atributul antic al zeiței Victoria, pare a fi depusă neglijent la baza obeliscului însă și aceasta susține, prin poziția sa ascendentă, diagonala principală formată de Victoria și de Cupidon. Cromatica este viguroasă, culorile folosite sunt extrem de vii; predomină roșul carmin (coloanele, vestmântul Victoriei, vasul din colț), galbenul apare în diferite nuanțe (mai atenuat în fundal, strălucitor în cazul trompetei, aprins la îmbrăcămintea Victoriei), verdele înviează atmosfera (cununa de laur a Victoriei, ghirlandele și panglicile), albul orbitor (aripile) luminează, albastrul foarte timid, cât să sugereze seninul cerului, iar griul conturând suprafețele asupra cărora nu se voia atragerea interesului. În exergă: **POSTERITATI** [*Pentru posteritate*] (planșa III).

M₂: Prezintă un text explicativ *No.1./Historische/ Vorstellungen der von/ Anno/ 1755. bis/ 1763. im Krieg/ verwickelten hohen Mächten/ und die darauf erfolgte/ Frieden./ Représentations des Puissances/ en Guerre depuis l'an 1755. jusqu'à l'an 1763. à la Paix/ successivement/ établie.* [aceiași text în limba germană și franceză: *Reprezentarea puterilor implicate în războiul din anul 1755 până în anul 1763, și în pacea stabilită ulterior*].

M₃: semicircular **VIRTUTIS UTRINQUE PARATA** [*Vitejia aparține ambelor părți*]. În câmp: în fața unei tabere militare de corturi sunt conducătorii țărilor implicate în conflict având în centrul imaginii pe cele două împărătese, Maria Teresia și Elisabeta a Rusiei, flancate simetric de patru personaje masculine întruchipând țările aliate, față în față cu regele Prusiei și cu cel al Angliei. Avem două tabere clar conturate, prezentate simbolic prin conducătorii lor, pe de-o parte coaliția alcătuită de Austria, Franța, Suedia și Saxonia iar de cealaltă parte Prusia și Anglia, separate voit de tabăra austriacă printr-o fâșie galbenă ce împarte până și vegetația ce se așterne la picioarele celor două tabere: un covor verde extrem de ordonat la aliați și total diferit de verdeața destul de sălbatică, cu buruieni, care se așterne la picioarele celor doi opozanți. Îmbrăcați elegant, cu peruci pudrate după moda epocii, doamnele purtând pe cap diademe, iar domnii pălării tip tricorn, toți cobeligeranții au săbiile scoase din teacă însă, dacă tabăra austriacă ține săbiile în sus, în semn de apărare, Friederich al II-lea își ațintește arma în direcția Mariei Teresia iar regele Angliei o ține parcă pe umăr, într-o poziție nefirească, sugerând mai degrabă dorința de tratative decât de război, pacifismul său fiind subliniat și de mâna ce parcă gesticulează într-un gest de calmare, de potolire a elanului războinic al regelui prusac: Anglia

pare să vrea să câștige timp și să ajungă la înțelegere evitând războiul. Imaginea sugerează foarte abil începutul conflictului, agresiunea Prusiei și faptul că Austria nu a făcut altceva decât să se apere în mod legitim. Ochiul este atras de Friederich al II-lea, personajul aflat în prim-plan, însă atenția este dirijată cu ajutorul sabiei acestuia înspre Maria Teresia, singura care își coboară sabia spre a o încrucișa cu cea a agresorului. Echilibrul este inegal, cei doi opozanți par a fi exilați în colțul din față al imaginii, copleșiți fiind de numărul, de forța și de superioritatea numerică a aliaților. De altfel, forța militară net superioară a aliaților este subliniată și de numeroasele corturi de campanie bicolore (roșu și albastru) sugerând numărul mare al oștenilor mobilizați, iar munții înzăpeziți din fundal par să continue tabăra aliată, o aluzie a faptului că armata este mult mai numeroasă; forma corturilor este extrem de ascuțită, de amenințătoare, chiar agresivă, toate dispuse strategic în jurul cartierului general aliat, cortul impunător aflat în fundal pe partea stângă. Spre deosebire de aliați, tabăra prusacă este prezentată cu un singur cort, albastru, forțele lor militare nu sunt reprezentate, iar cei doi suverani, deși plasați în prim-plan, prin poziționarea lor laterală și prin atitudine nu sunt de fapt în centrul atenției. Poza demnă a suveranilor aliați prezentați frontal, calmul afișat de aceștia subliniază legitimitatea cauzei lor prezentată pe fundalul unui cer acoperit de nori amenințători, roșii-gălbui, care prevestesc bătăliile ce vor urma. Persoana cea mai dinamică este Friederich al II-lea, prezentat din profil și redat în plin elan al atacului, urmat de regele Franței care pare ușor desprins din grupul aliat, cu o mână în șold și cealaltă ținând nefiresc sabia în sus, o aluzie fină asupra faptului că Ludovic al XV-lea nu a participat personal la conflict, lăsându-și generalii să se ocupe de acesta. Cromatica este foarte bogată, costumele atent desenate, grija pentru detalii este evidentă în redarea vestimentației: fireturile lui Friederich și ale lui Ludovic, modelul rochiilor și volanele mânecilor celor două împărătese, manșetele roșii ale lui Friederich și cizmele negre cu margini răsfrânte încălțate de toți protagoniștii masculini. Chipurile sunt individualizate, cu expresii statice, ușor înțepenite iar tratarea este diferențiată: dacă cei doi regi din fundal, al Saxoniei și al Suediei, sunt schițați doar (vădit că nu au aceeași importanță ca restul personajelor), la celelalte personaje se observă o tentativă de portretizare în redarea trăsăturilor. Regele prusac este singurul din imagine reprezentat din profil, cu chipul sumețit în sus și ușor cufundat într-un con de umbră. Împăratul Francisc de Lorena pare că se ascunde în spatele soției sale, pândind atitudinea lui Friederich al II-lea. „*Vitejia aparține ambelor părți*”? Desenul pare să contrazică ușor afirmația, împăratul, regele Franței sau cel al Angliei nu prea lasă impresia de vitejie, realmente angrenați în conflict par a fi doar Friederich cel Mare și Maria Teresia. Mesajul real al desenului constă în denunțarea agresiunii comise de Prusia și sublinierea moralității Austriei care nu a făcut altceva decât să apere ordinea legitimă din Imperiu și posesiunile sale agresate de prusaci (planșa III).

M₄: No.2/ *A[nno].1755. Entfunde der/ Krieg zwischen Engeland u.[nd]/ Franckreich, und 1756. zwischē[n]/ Österreich und Preussen; Öster-reich alliirte sich mit Franckreich/ Rußland, Schweden und Sachsen;/ Engeland aber mit Preussen./ L'An 1755. La Guerre com[m]enca entre le Roi d'Angleterre, et le Roi/ de France, 1756 entre l'Imperatri/ce Reine et le Roi de Prusse l'Au/trice s'allia avec la France/ la Ruffie, la Suede, et la / Saxe, et le Roi avec/ l'Angleterre [În anul 1755 războiul a început între regele Angliei și regele Franței, în 1756 între împărăteasa regină și regele Prusiei; Austria s-a aliat cu Franța, Rusia, Suedia și Saxonia iar regele (Prusiei) cu Anglia].*

M₅: Semicircular: **AUGUSTIS AUGUSTA PLACEBAT** [*Împăraților le-a plăcut la Augusta*]. În câmp: fundal arhitectonic reprezentând orașul Augsburg cu castelul care domină net atât orașul aflat la picioarele sale cât și catedralele, dimensiunile vădit exagerate ale acestuia sugerează, probabil, preponderența puterii laice în acest oraș. În fața orașului avem un râu cu malurile pline de verdeață și, în prim-plan, ca pe o scenă, într-un decor teatral, cu draperii

albastre care au fost trase suficient pentru a arăta orașul dar care asigură intimitatea și discreția necesară unor tratative de așa amplitudine, două personaje aflate față în față împart „scena” în două părți; de o parte, un Geniu înaripat învestmântat cu o mantie roșie, desculț, stând direct pe sol, cu o ramură de măslin în mâna dreaptă și cunună de lauri pe frunte arată cu mâna stângă spre Augsburg, orașul ales pentru că „*AUGUSTIS AUGUSTA PLACEBAT*”. De cealaltă parte, un alt personaj masculin, un principe drapat în alb și acoperit cu o mantie roșie având în mână un sceptru bicefal. Dacă Geniul are în spate un fundal de verdeață luxuriantă, principele, probabil o imagine alegorică a Imperiului romano-german are în spate un fundal arhitectonic delimitat de un parapet, o balustradă cu ove și de draperia albastră care acoperă orașul. Se dorește, probabil, o reprezentare a sacrului și a profanului în spații clar delimitate de treapta pe care se află principele, treaptă care nu pare deloc să-l ridice pe acesta ba chiar dimpotrivă, planul pământean este aflat în vădită inferioritate față de conul de lumină răspândit de la picioarele Geniului, con care luminează și strălucește în contrast cu întunecimea din jur. Predomină senzația că forțe spirituale superioare au iluminat aceste tratative în încercarea de-a oferi liniște Germaniei. Drapată precum împărații romani într-o subtilă afirmare a continuității universalismului roman, Germania se prezintă desculță la întâlnirea cu Geniul, probabil pentru a nu fi acuzată de trufie; încoronată, drapată, purtând sceptrul bicefal dar desculță așadar smerită și nu trufașă. Pilonul din spate pare s-o rezeme iar globul ne duce cu gândul la globul cruciger, unul din accesoriile simbolice ale împăratului care îi asigură universalitatea asupra vieții supușilor săi. Amândouă personajele sunt reprezentate într-un ușor contrapost, întreaga scenă pare a fi de inspirație antică însă simbolistica antică se întrepătrunde cu cea modernă într-o scenă de o teatralitate absolută (planșa III).

M₆: *No.3./ A[nn]o. 1761. Wurde/ Hoffnung geschöpfft zu/ einem Frieden, und wurde der/ Friedens Congreß nach Augspurg/ ausgeschrieben/ 1761. Les Puissances belligerantes s'entretenrent de la/ Paix, et choifirent Augs/bourg pour/ Congrès. [1761. Puterile beligerante s-au înțeles la pace și au ales Augsburgul pentru Congres].*

M₇: Semicircular: **NOVIS MARTIS ARENA** [Noul câmp de luptă al lui Marte]. În câmp: pe malul mării, în fața unei flote numeroase se află în plină dispută patru figuri masculine reprezentând Spania, Franța, Portugalia și Anglia; Spania, singura îmbrăcată în roșu (probabil și pentru a atrage atenția asupra acestui personaj) este țara vinovată de extinderea conflictului și are sabia scoasă din teacă și îndreptată, gata de atac, spre Portugalia; înțelegându-se din priviri cu agresorul, Franța duce mâna la gardă, pregătit să susțină atacul Spaniei, mai atent la atitudinea Franței decât la cel pe care intenționează să-l atace; pare că există un dialog între cei doi, o consultare asupra modului în care să acționeze. Pentru a accentua dramatismul momentului mâna Spaniei este voit mai lungă decât ar fi firesc întinzându-se agresiv spre victimă. Portugalia stă cu picioarele depărtate, bine ancorate pe pământ, cu sabia scoasă, pregătindu-se să înfrunte atacul iar Anglia, cu spatele la inamic dar cu capul răsucit spre acesta pentru a-l supraveghea își întinde mâna dreaptă într-un gest de solidaritate spre Portugalia care pare să se sprijine de aceasta. Foarte plastică este redarea alianțelor, a motivațiilor și a desfășurării evenimentelor prin gesturile celor patru. Solul oferă din nou o delimitare a taberelor cobeligerante prin porțiunea galbenă discontinuă care separă verdeața așternută la picioarele acestora. Îmbrăcămintea elegantă a celor patru bărbați este redată minuțios, cu mare atenție pentru detalii: fireturi, buzunare, centuri, totul este tratat cu atenție maximă; nici culorile nu sunt întâmplătoare, aliații având haine în aceeași gamă cromatică: roșu Spania, albastru cu roșu Franța, albastru cu galben Portugalia și Anglia. Toți poartă pe cap pălării tip tricorn și sunt încălțați cu cizme negre cu carâmbul răsfrânt. Extinderea conflictului devenit dintr-un conflict terestru unul maritim este clar sugerată de corăbiile de război aflate în plan secund, corăbiile care ne amintesc implicit și de războiul colonial dintre Anglia și Franța. Cu flamurile roșii în vânt,

navel par gata de luptă iar Neptun, figurat pe o pânză de corabie, privește consternat atacul Spaniei rotunjindu-și gura într-un gest de dezaprobare față de ceea ce se întâmplă sub ochii lui. Cerul este din nou acoperit de nori oranji, amenințători, care domină „noul câmp de război al lui Marte” (planșa III).

M₉: *No.4/ Af[ino]. 1762 Trat/ Spanien in Allianz mit/ Franckreich attaquirt Portugal/ mit Krieg, wogegen Engeland mit/ Portugal sich näher verbindet./ L'An 1762 l'Espagne s'al[ia] avec la France, portant/ la Guerre dans le Portu[gal], et l'Angleterre s'al[ia] avec le Portugal. [În anul 1762 Spania s-a aliat cu Franța, ducând războiul în Portugalia și Anglia s-a aliat cu Portugalia].*

M₉: Semicircular: **FAUSTA REDUX CONCORDIA REGUM** [*Fericita înțelegere a regilor care revine*]. În câmp: în fața unui tron din care se vede doar baldachinul stă în picioare Ecaterina a II-a a Rusiei purtând pe cap aceeași coroană cu cea purtată de Elisabeta în M₃, avându-i alături pe regele Suediei și pe cel al Prusiei pe care îi ține de mână dreaptă pe fiecare și încearcă să-i convingă să-și dea mâna într-un gest simbolic de înțelegere. Stemele celor trei țări veghează asupra celor trei suverani iar Ecaterina a II-a pare a fi învăluită de baldachinul roșu care separă spațiul unde se află împărăteasa de cel în care evoluează regii într-o gradare simbolică a puterilor, o subtilă aluzie a superiorității puterii imperiale. Extrem de eleganți, cei trei au parte de un desen detaliat în care rochia fastuoasă a Ecaterinei cu cele trei straturi de fuste verde, alb cu auriu și roșu subliniază vârsta tânără a noii împărătese încinsă cu banderola oficială aurie peste piept. Numai Ecaterina poartă coroană, ceilalți doi sunt cu capetele descoperite, purtând peruci la modă și jachete cu fireturi. Friederich al II-lea poartă același costum în toate scenele în care este reprezentat: jachetă albastră cu fireturi albe și manșete roșii, eșarfă roșie, pantaloni galbeni și cizme negre cu carâmbul înalt, răsfrânt. Regele Suediei poartă o jachetă verde smarald cu fireturi și manșete aurii, cămașă aurie, pantaloni galbeni, ciorapi albi și pantofi negri. Dacă chipurile Ecaterinei și a regelui Suediei sunt clar redată, cel al lui Francisc al II-lea este voit întunecat: un con de umbră îi acoperă fața făcându-i trăsăturile de nedeslușit. De altfel în toate imaginile în care apare, Friederich este un personaj fără față, fără trăsături distinctive, un personaj caracterizat doar de întunecime și tenebre. Regele prusac este singurul personaj redat astfel din întreaga galerie desenată în această medalie, evidențiind astfel faptul că nu se dorea imortalizarea chipului său ci, mai degrabă, fixarea sa în imaginarul colectiv drept un echivalent al maleficului, al sumbrului. De altfel un ușor con de umbră începe la picioarele lui Friederich dar, ca o concesie, este reprezentat și el în zona de lumină chiar dacă din spatele lui par a începe tenebrele. Întreaga atenție este focalizată pe Ecaterina a II-a care îi eclipsează pe cei doi care par niște simpli sateliți ai magnificenței sale. Baldachinul roșu de deasupra ei face trimitere la harul divin, la protecția spirituală superioară de care se bucură împărăteasa. Scena este mărginită de coloane verzi acoperite de draperii roșii, o combinație de culori tari care accentuează puternic rozul optimist din fundal. Ferestrele înalte care flanchează personajele ne amintesc că suntem în plină epocă barocă, epocă dominată de palate maestruoase cu ferestre luminoase și interioare rafinate, bogăția decorativă fiind reflectată și de fundalul filigranat cu auriu. Pardoseala din marmură adaugă și ea o notă de opulență încăperii în care s-au reunit asemenea capete luminate și au făcut posibilă „fericita înțelegere a regilor” (planșa III).

M₁₀: *No.5/1762 d.[ie] 5 May Schlofs der/ Ruffiche Keyser Peter III nach/ dem Tod der Keiserin Elisabetha/ den Frieden mit dem König in Preus[sen], nach dessen Tod bekräftigte seine/ Gemahlin denselbn; deme Schweden/ den 21. Nachfolgte./ L'An 1762 decedă l'Imperatrice de la / Grande Rufsie Elisabet, le 5 Mai/ son successeur Pierre III, fit la/ Paix avec le Roi de Prusse, l'Imperatrice Catarine la ratifia/ le 21 Mai Suede fuivit le/ meme Exemple. [În anul 1762 a murit împărăteasa Marii Rusii, Elisabeta; la 5 mai, succesorul său,*

Petru al III-lea a făcut pace cu regele Prusiei pe care împărăteasa Ecaterina a ratificat-o, la 21 mai Suedia urmând același exemplu.

M₁₁: Semicircular: **FONS VERNANS PACIS OLIVA** [*Fântâna făcând să înflorească măslinul păcii*]. În câmp: reprezentarea castelului Fontainebleau, a curții interioare mărginite de colonadă, cu poarta maiestuoasă amintind de arcurile de triumf romane. Castelul propriu-zis este redat în plan secund, în fundal apare o altă curte interioară și alte clădiri, totul fiind înconjurat de păduri și de munți înzăpeziți. O ghirlandă verde unește semicircular cele două extremități împădurite ale desenului iar pe ghirlandă sunt reprezentate scuturile celor patru țări care au semnat pacea Franța, Anglia, Spania și Portugalia. Castelul este animat de siluetele umane surprinse în timpul unei zile obișnuite, în plimbări pedestre sau călare. Detaliile arhitectonice sunt și ele atent executate: acoperișurile de forme diferite, turnurile (cu sau fără ceas), ferestrele numeroase, cele două scări triumfale care străjuiesc semicircular intrarea principală etc. Siluetele umane fac ca acest decor arhitectonic să prindă viață într-o abilită sugerare a tumultului cotidian, a dinamismului vieții la Fontainebleau, fântâna albastră care a făcut să înflorească măslinul păcii (planșa III).

M₁₂: *No.6/ 1762 d[ie] 3 Nov.[ember] werdē[n]/ zu Fontainebleau zwischē[n]/ Franckreich u:[nd] Engeland wie/ auch zwischen Spanien u:[nd] Portugal/ Friedens Præliminaria unterzeichnet/ und 1763 d.[ie] 10 Febr:[uar] der Definitiv-/ Tractat./ 1762. Le 3 Nov.[embre] les Præliminaires de/ la Paix entre la France et l'Angle/terre, et entre l'Espagne et le Portugal furent signés à Fontaine/bleau, et le 10 Febr.[uaire] 1763/ le Traité définitif. [1762, la 3 noiembrie, au fost semnate la Fontainebleau preliminarile păcii între Franța și Anglia și între Spania și Portugalia, și la 10 februarie 1763 tratatul definitiv].*

M₁₃: Semicircular: **HISCE QUIETIS LÆTA SEQUUNTUR** [*Acestei păci îi vor urma bucuriile*]. În câmp: în fața unui oraș, sub un cer pe jumătate degajat de nori, pe o terasă înverzită stau Austria cu Saxonia în dreapta și Prusia în stânga. Îmbrăcate în costume romane, personajele poartă pe cap coifuri cu penaj roșu - roșu-cărmiziu Saxonia și Prusia iar Austria roșu aprins amintind de purpura imperială. Austria este redată printr-un personaj feminin care ne duce cu gândul la zeița Minerva, o femeie drapată, purtând coif și platoșă, care se sprijină cu mâna dreaptă pe sabie iar cu stânga ține scutul purtând însemnele Austriei. Desculță, poartă pe umeri o mantie și este redată din față. Saxonia și Prusia sunt personificate de două personaje masculine plasate simetric de-o parte și de alta a Austriei, din profil, cu întreg interesul îndreptat spre Austria. Ambele personaje poartă costume militare romane, sunt încălțate cu sandale romane și se sprijină cu mâna dreaptă în săbii iar cu stânga pe scuturile care poartă însemnele Saxoniei, respectiv ale Prusiei. Chipul Prusiei este din nou ușor întunecat iar Austria își întoarce privirea de la acesta, întoarsă fiind spre Saxonia. Desconsiderarea față de Prusia este prezentată și aici foarte subtil prin felul în care Austria ignoră cu demnitate un personaj care nu este considerat un partener demn de discuții. Poziția săbiilor nu este deloc întâmplătoare: dacă Saxonia își ține sabia înclinată de parcă vrea s-o dea la spate, Prusia o aștește bătaios înspre mijlocul imaginii iar Austria răspunde îndreptându-și sabia apăsând înspre Prusia și chiar dacă pare să nu-i acorde atenție, sabia stă vigilentă înspre acesta. Din nou este foarte bine delimitat spațiul între insurgenți: câmpul înverzit se termină brusc la picioarele Austriei și ale Saxoniei și este urmat de o porțiune deșertică galbenă care desparte pe cei doi aliați de războinica Prusie, cea care și-a întins sabia dincolo de deșertul galben și-a înfipt-o la picioarele Austriei, în pământul verde – o altă aluzie la faptul că Prusia a atacat pământurile aparținând coroanei austriece. Faptul că Austria este singura redată printr-un personaj feminin este o subliniere clară a faptului că Maria Teresia este conducătorul *de facto* al Imperiului și nicidecum soțul ei, Francisc de Lorena (planșa IV).

M₁₄: No.7/ 1762. D.[ie] 24 Nov.[ember] wurde/ zwischen der Keyserin König[lin]/ Preußen u:[nd] Sachsen eine Conven/tion getroffen, u:[nd] 1763 d.[ie] 11 Februa[r]/ von dem Keyser u:[nd] Reich die Neutra/liet egriffen. 1762. le 24 Nov.[embre] suivit la Conven-/tion entre l'Imperatrice Reine, la/ Prufse, et la Saxe. 1763. le 11/ Febr:[uaire] l'Empereur, et le S[ain]t. Empire accepta la/ Neutralité. [1762, la 24 noiembrie, a intervenit convenția între împărăteasa regină, Prusia și Saxonia. 1763, la 11 februarie împăratul și Sfântul Imperiu au acceptat neutralitatea].

M₁₅: Semicircular: **PAX EX ARCE PER ORBEM** [Din castel, pace peste lume]. În câmp: imaginea castelului Hubertsburg din Saxonia, un castel baroc cu fațada accentuată de cei trei rezaliți care ritmează dinamic, printr-un joc optic de plinuri și goluri fațada dominată de numărul mare de ferestre. Intrarea castelului este tripartită, amintind (din nou) de arcul de triumf roman iar în spate se vede turnul castelului din vârful căruia țâșnește, spre stânga, un cerb, simbol al nobleței. În fundal avem un peisaj muntos aflat sub arcul unui curcubeu care pare să alunge norii lăsând cerul senin iar din stânga răsare un soare strălucitor, care radiază luminos alungând întunericul. Soarele, ca simbol al iluminării și curcubeul, vestitorul evenimentelor fericite ne indică faptul că pacea de la Hubertsburg a fost încheiată sub bune auspicii, inspirată fiind de puterile superioare care iluminează părțile implicate iar influențele divine din cer se revarsă prin intermediul curcubeului, direct în castel. Întunericul războiului este alungat iar lumina păcii se instalează în lume (planșa IV).

M₁₆: No.8/ *Prospect von/ Huberts-burg/ in Sachsen/ Vue du Chateau de/ Huberts-bourg/ en Saxe.* [Imaginea castelului Hubertsburg din Saxonia].

M₁₇: Semicircular: **ET DAT PRO SPERA NAUTIS** [(Pacea) dă navigatorilor câştiguri]. În câmp: soarele răsare din marea calmă strălucind peste un cer fără nori, Neptun, seminud, cu o mantie roșie fluturândă care-i acoperă goliciunea iese din mare pășind peste o corabie sfărâmată având tridentul în mâna dreaptă iar cu stânga ținând frâiele a trei cai albi. Musculos, bărbos, cărunt, Neptun are un trup cu o carnație matură care contrastează cu albul părului și al bărbii, un trup încă tânăr aparținând unui personaj în vârstă. Grăbit, privește ușor intrigat „câştigurile navigatorilor” sugerate prin mulțimea de baloturi și de butoaie răsfirate pe chei. În spate, o corabie cu pânze are arborat un steag pe care stă scris **PAX**, afirmare clară a scopurilor pașnice ale navigației; corabia are pânzele strânse arătând că nu navighează, doar flamurile roșii fâlfaie vesele în bătaia vântului. Nava de război a sfârșit tragic, zdrobită, în contrapunct cu corabia păcii care a rămas neatinsă pentru a aduce belșug și prosperitate prin comerț. Marea calmă, corabia ancorată, soarele răsărind pe un cer fără nori, baloturile burdușite sau tridentul lui Neptun pe care se-ncolăcește un vrej de iederă sunt tot atâtea semne ale păcii și prosperității, ale liniștii și bogăției care se instalează în timp ce zeul războiului este îndepărtat (planșa IV).

M₁₈: No.9/ 1763 d.[ie] 15 Febr:[uar] wurde/ der Friede zu Huberts-burg/ zwischen dem Keyser der Keyser[lin]/ Königin, dem König in Pohlē[n] als Chur/fürst zu Sachsen, wie auch dem König/ in Preußen geschlossen u:[nd] be[st]ätiget/ 1763 le 15 Fevrier Suivit la Conclu/sion et la Ratification de la Paix/ à Huberts-bourg entre l'Empereur, l'Impératrice Reine, le/ Roi de Pologne comme/ Electeur de Saxe et le/ Roi de Prufse. [1763, la 15 februarie, au intervenit încheierea și ratificarea păcii la Hubertsburg, între împărat, împărăteasa regină, regele Poloniei ca elector de Saxonia și regele Prusiei].

M₁₉: Semicircular: **ET TERRAM RECREAT PAX** [Și pacea reface pământul]. În câmp: Pax, drapată în roșu și galben, având cununa de laur pe frunte calcă pe trofee de război ținând în mâna dreaptă o torță fumegând, simbol al recentei încetări a războiului și indică cu mâna stângă spre măslinul înverzit care ne amintește că s-a instaurat pacea. În dreapta imaginii, sub torță zac împrăștiate trofee de război – arme, armuri, flamuri, scutul pe care calcă Pax, totul într-o mare neorânduială, într-o flagrantă antiteză cu ogorul proaspăt arat (plugul încă este pe

câmp) și măslinul care crește viguros, simboluri ale păcii și bunăstării. În fundal se văd două clădiri profilate pe cerul de pe care sunt alungați norii (planșa IV).

M_{20a}: În exergă: **DURET PER S[a]ECULA/ MUNDI** [Să dureze în veacurile lumii]. În câmp: în fața unui tron cu baldachin, în picioare, susținând o uriașă cunună de laur sunt cei patru suverani reprezentați pe aversul medaliei, Friederich August al III-lea, Francisc I, Maria Teresia și Friederich al II-lea. În spațiul larg al unui castel somptuos, cu ferestrele filigranate auriu care încep direct din pardoselile din marmură, cu coloane viu colorate, roșu și verde, avem o nouă afirmare subtilă a superiorității suveranilor austrieci, singurii care au capetele acoperite: Maria Teresia poartă diademă iar Francisc I tricorn elegant, cu penaj alb. Cei trei bărbați au mâna dreaptă ridicată cu degetele într-un semn de binecuvântare spre cunună dar, într-un joc abil, Friederich al II-lea are indexul astfel ridicat încât binecuvântarea sa pare mai curând o atenționare; dacă ceilalți doi suverani par aflați sub euforia momentului, Maria Teresia își îndreaptă întreaga atenție spre profilul întunecat al regelui prusac dincolo de care până și pardoseala se acoperă de umbre, semn că amenințarea nu a dispărut cu totul. Din nou Friederich al II-lea apare mai mult ca o pată neagră aducătoare de umbre tenebroase: așa voia Austria să și-l amintească pe cel care a pricinuit un conflict de o asemenea amploare, pe omul care a pus sub semnul întrebării, chiar dacă pentru scurt timp, supremația habsburgică în spațiul germanic. Vestimentar, Friederich cel Mare poartă costumele sale obișnuite, jacheta albastră cu fireturi și cizmele lungi negre, aluzie la natura războinică a acestui suveran care nu renunță la ținuta de militar nici în cazul evenimentelor oficiale sau mondene. Francisc I și Friederich August al III-lea sunt în ținută de mare ceremonie, poartă peruci elegante, jachete cu fireturi auriu, ciorapi albi și pantofi. Fețele celor trei aliați sunt clar conturate, cu grijă deosebită pentru portretizarea lor în timp ce Friederich al II-lea este din nou dominat de umbre și de întuneric. La picioarele împărătesei este o ghirlandă care are în centru, chiar în dreptul Mariei Teresia, un trifoi cu patru foi, semn al norocului, al stelei norocoase care a ghidat destinul acestei femei de excepție și, implicit, al Imperiului în perioada domniei sale (planșa IV).

Pe spatele acestei miniaturi, **M_{20b}**, apare următorul text: ***Diese Medaille/ wie auch die Königliche Preussische/ ist zu finden bey/ Jacob Langenbucher/ in Augspurg./ Desiné par G. Eichler et Gravé par B. Hübner./ cette Medaille/ auffi bien que celle du Roi de Prusse/ se trouve chez/ Jacques Langenbucher. à Augsbourg.*** [Desenată de G. Eichler și gravată de B. Hübner. Această medalie, ca și cea a regelui Prusiei² se găsește (de vânzare) la Jacob Langenbucher la Augsburg] (planșa IV). Adnotarea este o ilustrare clară a spiritului comercial al anticarului Jacob Langenbucher care încerca să-și augmenteze vânzările prin această reclamă publicitară de epocă dar și o semnătură de autor care nu lasă dubii asupra paternității acestei realizări tehnice de excepție la care excelenta gravură a lui Bartolome Hübner este fericit completată prin desenele meticuloase executate impecabil de Gottfried Eichler, totul conform unui program bine gândit, stabilit în prealabil. Născut la Augsburg în 1727, Bartolome Hübner își face ucenicia în orașul natal sub îndrumarea meșterului D. Herz și desfășoară apoi o prodigioasă activitate la Atelierul de gravură Mechels din Basel unde executa gravuri după picturi (manifestând o oarecare predilecție pentru Holbein) dar și mici portrete ale familiei Mechels; moare la Basel cândva în jurul anului 1795³. Desenator și gravor, Gottfried Eichler este născut la 1715 într-o familie de gravori din Augsburg; beneficiază de o educație universitară la Viena și Nürnberg, devine profesor de desen la Erlangen după care revine la Augsburg unde desenează pentru diverși comanditari, face ilustrații de carte și execută

² Regele Prusiei, Friederich cel Mare, a realizat și el o medalie asemănătoare, prezentată în *Ungarn* 1986, p. 67, nr. 758.

³ *Künstler – Lexicon*, Leipzig, f.a., vol. VII, p. 173-174.

numeroase portrete; moare la Augsburg în 1770 ⁴. În lipsa unei datări exacte putem considera așadar că realizarea medaliei-casetă s-a petrecut cândva în intervalul 1763-1770, după semnarea păcii de la Hubertsburg, la 15 februarie 1763 și înainte de 1770, anul morții lui Gottfried Eichler.

Medaliile sunt o reflectare a epocii care le-a produs, a gusturilor artistice ale perioadei. Deși de dimensiuni destul de reduse, nu puține dintre realizările medalistice prezintă valențe artistice putându-se compara, în anumite limite, cu alte domenii artistice precum sculptura sau pictura. Unul dintre scopurile medaliei este acela de a informa contemporanii, dar și generațiile următoare, asupra timpului care le-a produs, a epocii și a istoriei sale. Conștienți de misiunea lor de lideri în Europa centrală și de sud-est, Habsburgii au încercat să folosească medalistica drept mijloc de propagandă imperială. Toate evenimentele importante au fost reflectate și în producția monetară care, prin natura lucrurilor, era cel mai eficient mijloc de propagandă al epocii. Nici Războiul de Șapte Ani nu face excepție. Modă a epocii, medaliile-casetă sunt o adevărată cronică în miniatură ce relatează amănunțit evenimentele care au prilejuit emiterea lor. Felul în care Habsburgii au folosit imaginea și textul, aluziile fine, forma teatrală, expresivitatea personajelor, au drept rezultat o oglindire deloc aleatorie a evenimentelor petrecute, un adevărat comunicat de presă care prezintă varianta austriacă asupra acestui conflict. Emisă în scopuri propagandistice, medalia-casetă dedicată păcii de la Hubertsburg este abil realizată, fiecare detaliu bine gândit, nimic nu este redat întâmplător. Specularea jocurilor de lumini și umbre, căutarea efectelor de suprafață, scenele de inspirație clasic-mitologică, somptuozitatea, dramatismul exacerbat, toate converg înspre o realizare deosebită a genului. Modelul prezentat este de inspirație clasică dar un clasicism transfigurat normelor baroce, cu expresivitatea specific barocă iar calitatea artistică este conferită de limbajul simplu, de tușele discrete și de plasticitatea bogat nuanțată.

MÉDAILLE CASSETTE DÉDIE À LA PAIX DE HUBERTSBOURG

Résumé

On décrit et on fait des considérations du point de vue artistique sur une médaille cassette émise par les Habsbourges pour commémorer la guerre de Sept Ans. Sont passés en revue les 13 images présentant l'histoire de ce conflit. Les images sont généralement accompagnées d'une double légende, en allemand et en français. On souligne aussi le caractère propagandiste de cette médaille cassette. Les auteurs possédaient, en particulier, une connaissance approfondie tant du langage symbolique que du langage par l'image. C'est un exposé plus ou moins exact du passé, un souhait de raconter une histoire par le biais de l'image.

⁴ Allgemeines Lexicon der Bildenden, Leipzig, 1914, vol. X, p. 407-408.

fig.1a avers

fig.1b revers

0 3cm

M1

M3

M5

M7

M9

M11

M13

M15

M17

M19

M20a

M20b

